

Ympäristöministeriö

29.4.2016

Ympäristöministeriö, lausuntopyyntö YM1/500/2016, 15.1.2016

VALTAKUNNALLISESTI ARVOKKAIDEN MAISEMA-ALUEIDEN PÄIVITYSINVENTOINTI

Ympäristöministeriö on pyytänyt lausuntoa valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinnista. Suomalais-ruotsalainen rajajokikomissio kiittää ympäristöministeriötä lausunnon jättämiseen myönnetystä lisäajasta ja kiinnittää rajajokisopimuksen tarkoituksen mukaisesti erityistä huomiota luonnonsuojeluun, kulttuuriarvojen suojeluun ja ympäristönsuojeluun (2§, 2. B) ja tuo esille niitä maisema-alueita, jotka sijaitsevat lähellä valtakunnanrajaa ja joilla on mahdollisia rajanylittäviä ulottuvuuksia. Näihin kuuluvat inventoinnin alueet *Eteläisen Tornionlaakson maisemat*, *Aavasaksan maisemat*, *liton palsasuomaisema* och *Käsivarren suurtunturien maisemat* (150, 151, 165, 164).

Inventointiaineistossa todetaan, että Tornionlaakso muodostaa omaleimaisen kulttuurisen kokonaisuuden, joka eroaa muusta Peräpohjolasta. Tärkeimpiin piirteisiin kuuluu tiivis valtionrajan ylittävä vuorovaikutus. Maiseman ytimen muodostaa Tornionjoki ja sen osin pitkät näkymät. Tornionlaakso on valtakunnanrajasta huolimatta yhtenäinen kulttuurinen alue, jossa yli rajan suuntautuvat näkymät ovat olennaisia.

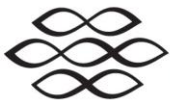
Komissio haluaa tässä yhteydessä tuoda esiin, että alueet inventoidun alueen läheisyydessä Ruotsin puolella kuuluvat *Norrbottnin kulttuurihistoriallisesti arvokkaisiin ympäristöihin Övertorneån* ja Haaparannan kunnan alueilla. Perustelu on kirjoitettu seuraavasti:

*Övertorneå: Området i Torne älvdal är komplext och innehåller ett välbevarat odlingslandskap med tusenåriga anor, välbevarade bystrukturer, gårdsgrupper och byggnader. Övertorneå kyrka från 1730-talet ligger i en väl sammanhållen kyrkomiljö med klockstapel och kyrkogård med rötter i 1600-talet. Allt detta sammantaget ger Torne älvdal ett högt kulturhistoriskt värde.*¹⁾

*Haaparanta: Torne älvdal är en mångskiftande kulturmiljö med välbevarad jordbruksbebyggelse och bystruktur på några av länets bördigaste jordbruksslätter. Här finns en bevarad pata och bebyggelse knuten till fisket vilket visar på den viktiga kopplingen mellan fisket och jordbruket. Denna komplexitet och överskådlighet ger miljön ett högt kulturhistoriskt värde.*²⁾

Tornionjoen vesistö kuuluu lisäksi Natura2000-verkoston. Yllä mainitut alueet ovat kulttuuriympäristön suojelun ja luonnonsuojelun riksintresse-alueita ja siten ympäristökaarella (Miljöbalken) suojeltuja. Alue Ruotsin puolella ulottuu Svansteinista (vastapäätä Suomen Turtolan kylää) etelään aina Haaparannan kuntakeskuksen pohjoispuolelle. Näin ollen Ruotsin puoleinen kulttuurihistoriallisesti arvokas alue käsittää myös Aavasaksan maisema-alueita rajan toisella puolella vastapäätä olevan seudun (inventointialueet 150 och 151).

Näiden Ruotsin puoleisten alueiden erityispiirteiden kuvaukset ovat osittain varsin yhteneväisiä Suomen puolen maisemainventoinnin kuvausten kanssa. Alueet sisältävät yhteneväisiä rajan yli ulottuvia kulttuurihistoriallisia arvoja.

Norrbotenin kulttuurihistoriallisesti arvokkaiksi ympäristöiksi nimetään Tornionlaakson lisäksi Könkämäenon tunturiasutus Kiirunan Kummavuopiossa, Keinovuopiossa (Geainovuohppi), Saarikoskella, Naimakassa ja Siikavuopiossai. Samoin Kätkesuando Pajalassa.^{3, 4)}

liton palsasuo (165) Enontekiöllä noin 10 kilometriä Ropinsalmelta pohjoiseen on yksi Lapin merkittävimmistä palsasoista. Soilla on ollut ja on edelleen tärkeä osa pohjoisimpien elinkeinojen kannalta. Palsasuo on Könkämäenon eli rajajoen välittömässä läheisyydessä ja muodostaa näyttävän pohjoisen suomalaisen rajan tuntumassa.

Käsivarren suurtunturien alue pohjoisimmassa osassa Enontekiötä on suomalaisesta näkökulmasta ainutlaatuinen alue ja luonnonympäristö, joka pitää sisällään monimuotoista historiaa, kulttuuria ja elikeinotoimintaa. Alue muodostaa Tornionjoen kansainvälisen vesistöalueen pohjoisimman osan.

Suomalais-ruotsalainen rajajokikomissio toteaa, että päivitysinventointi sisältää selkeän yhteenvedon kulttuurisista ja maisemallisista arvoista aineistossa esitetyillä alueilla. Inventointia on syytä käyttää perustietona kysymyksissä, jotka liittyvät kulttuuri- ja maisemiarvoihin Tornionlaaksossa. Samaa inventoinnin tuottamaa tietoa voidaan hyödyntää myös Ruotsin puolella tietona jokilaakson erityispiirteistä ja rajanylittävistä jaetuista kulttuurihistoriallisista arvoista.

Tornionlaakso on maisemallinen ja kulttuurinen kokonaisuus ja komissio haluaa korostaa Tornionlaakson maisemakuvan ja kulttuuriympäristöjen rajanylittävää näkökulmaa Tornion-, ja Muonionjoen sekä Könkämäenon varsilla.

Timo Jokelainen
puheenjohtaja

Johan Antti
varapuheenjohtaja

Virve Sallialmi
sihteeri

Lähteet:

- 1) <http://www.lansstyrelsen.se/norrboten/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/om%20lansstyrelsen/Kulturmiljoprogram%20%C3%96vertorne%C3%A5.pdf>
- 2) <http://www.lansstyrelsen.se/norrboten/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/om%20lansstyrelsen/Kulturmiljoprogram%20Haparanda.pdf>
- 3) <http://www.lansstyrelsen.se/norrboten/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/om%20lansstyrelsen/Kiruna%20rattelse%2020120206.pdf>
- 4) <http://www.lansstyrelsen.se/norrboten/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/om%20lansstyrelsen/Kulturmiljoprogram%20Pajala.pdf>